

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL

PAOLO MENGOZZI

prezentate la 17 noiembrie 2010¹

1. Prezenta cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare privește interpretarea Directivei 80/987/CEE a Consiliului din 20 octombrie 1980 privind protecția salariaților în caz de insolvență a angajatorului², astfel cum a fost modificată prin Directiva 2002/74/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 septembrie 2002³.

I — Cadrul normativ*A — Dreptul Uniunii*

2. Această întrebare a fost adresată în cadrul unui litigiu între domnul Defossez, pe de o parte, și domnul Wiart, în calitate de lichidator al societății al cărei angajat fusese domnul Defossez înainte de a fi fost concediat ilegal, pe de altă parte, având ca obiect drepturile salariale neachitate domnului Defossez ca urmare a insolvenței angajatorului său. În cadrul acestui litigiu s-a ivit, printre altele, problema desemnării instituției de garantare competente pentru plata drepturilor salariale neachitate ale domnului Defossez.

3. Directiva 80/987 a fost modificată substanțial în mai multe rânduri, mai întâi prin Directiva 87/164⁴, ulterior prin Directiva 2002/74 și, în fine, prin Actul de aderare din 1994⁵. Aceasta a fost abrogată și înlocuită prin Directiva 2008/94⁶.

4. Între altele, Directiva 2002/74 a introdus în cadrul Directivei 80/987 articolul 8a, la care face trimitere întrebarea preliminară. Acest articol, care face parte din secțiunea

1 — Limba originală: italiana.

2 — JO L 283, p. 23, Ediție specială, 05/vol. 1 p. 197.

3 — JO L 270, p. 10, Ediție specială, 05/vol. 6, p. 149.

4 — Directiva 87/164/CEE a Consiliului din 2 martie 1987 (JO L 66, p. 11).

5 — Actul privind condițiile de aderare la Uniunea Europeană a Republicii Austria, a Republicii Finlanda și a Regatului Suediei și adaptările tratatelor pe care se întemeiază Uniunea Europeană (JO C 241, p. 115).

6 — A se vedea articolul 16 din Directiva 2008/94/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 octombrie privind protecția lucrătorilor salariați în cazul insolvenței angajatorului (JO L 283, p. 36). Această directivă a asigurat codificarea Directivei 80/987.

IIIa, intitulată „Dispoziții privind situațiile transnaționale”, prevede:

„(1) În cazul în care o întreprindere care desfășoară activități pe teritoriile a cel puțin două state membre se află într-o situație de insolabilitate în sensul articolului 2 alineatul (1), instituția competentă pentru plata drepturilor salariale neachitate ale salariaților este instituția din statul membru pe al cărui teritoriu aceștia lucrează sau își exercită de obicei activitatea.

(2) Extinderea drepturilor salariaților este stabilită de dreptul care reglementează instituția de garantare competentă.

(3) Statele membre adoptă măsurile necesare pentru a asigura în cazurile prevăzute la alineatul (1) că la stabilirea stării de insolabilitate a angajatorului în sensul prezentei directive sunt luate în considerare hotărârile pronunțate în contextul procedurilor de insolabilitate menționate la articolul 2 alineatul (1), care au fost solicitate în alt stat membru.”

5. Articolul 9 primul paragraf din Directiva 80/987 prevede:

„Prezenta directivă nu aduce atingere posibilității statelor membre de a aplica sau de a introduce acte cu putere de lege sau acte administrative mai favorabile salariaților.”

6. Al doilea paragraf al acestui articol, adăugat la rândul său prin Directiva 2002/74, prevede:

„Punerea în aplicare a prezentei directive nu poate justifica un regres în raport cu situația existentă în fiecare stat membru și în raport cu nivelul general de protecție a lucrătorilor în domeniul reglementat de aceasta.”

7. În temeiul articolului 2 alineatul (1) primul și al doilea paragraf din Directiva 2002/74:

„(1) Statele membre adoptă și pun în aplicare actele cu putere de lege și actele administrative necesare pentru a se conforma prezentei directive înainte de 8 octombrie 2005. Statele membre informează imediat Comisia cu privire la aceasta.

Statele membre aplică dispozițiile menționate în primul paragraf tuturor cazurilor de insolabilitate ale unui angajator care se produc după intrarea în vigoare a acestor dispoziții.”

8. Directiva 2002/74 a intrat în vigoare la 8 octombrie 2002.

B — *Dreptul național*

9. În conformitate cu articolul L. 143-11-1, devenit articolul L. 3253-6, din Codul muncii francez, fiecare întreprinzător de drept privat își asigură salariații, inclusiv salariații detașați în străinătate sau expatriați, în sensul articolului L. 5422-13, împotriva riscului de neplată a sumelor ce li se cuvin în temeiul contractului de muncă, în cazul declanșării procedurii de salvagardare, de reorganizare judiciară sau de lichidare judiciară.

10. Directiva 2002/74/CE a fost transpusă în dreptul francez în titlul II din Legea nr. 2008-89 din 30 ianuarie 2008 privind punerea în aplicare a dispozițiilor comunitare referitoare la statutul societății cooperative europene și protecția salariaților în caz de insolvabilitate a angajatorului, prin care au fost introduse în Codul muncii articolele L. 143-11-10-L. 143-11-15. În temeiul articolului 6 din legea menționată, aceste dispoziții se aplică „procedurilor definite la articolul 143-11-10 din Codul muncii, deschise începând cu prima zi a primei luni care urmează publicării prezentei legi”.

II — Acțiunea principală și întrebarea preliminară

11. Domnul Defossez, reclamant în cauza principală, a fost angajat, în Belgia, la început

ca maestru principal, apoi ca șef de echipă, pe un șantier al societății VPK, inițial, începând cu luna martie 1997, ca angajat al societății EBM și ulterior, din luna septembrie 2000, ca angajat al societății Sotimon, ambele societăți de drept francez.

12. În urma concedierii sale în luna decembrie 2003, la 15 ianuarie 2004, domnul Defossez a sesizat conșeil de prud'hommes de Dunkerque.

13. Prin hotărârea tribunal de commerce de Dunkerque (Tribunalul Comercial din Dunkerque) din 1 iunie 2004, societatea Sotimon a intrat în lichidare judiciară. În vederea obținerii plății creanțelor sale salariale, domnul Defossez a solicitat, în principal, chemarea în judecată a CGEA (Centre de gestion et d'étude de l'AGS⁷) din Lille și, în subsidiar, chemarea în judecată a Fonds de fermeture d'entreprises (FFE) al Office national de l'emploi (ONEM) din Belgia.

14. Prin hotărârea din 30 iunie 2006, conșeil de prud'hommes de Dunkerque a declarat concedierea domnului Defossez drept lipsită de un motiv „real și serios” și a dispus ca valoarea drepturilor sale salariale neachitate să fie înregistrată între pasivele lichidării judiciare a societății Sotimon. Această hotărâre a fost declarată opozabilă CGEA.

7 — Prescurtare pentru „Association pour la gestion du régime de garantie des créances des salariés”.

15. Prin hotărârea din 31 ianuarie 2008, cour d'appel de Douai (Curtea de Apel din Douai) a modificat valoarea drepturilor salariale neachitate ale domnului Defossez și a declarat sentința opozabilă FFE, dispunând scoaterea din procedură a CGEA din Lille.

16. Domnul Defossez a introdus recurs împotriva acestei hotărâri.

17. Considerând necesară o interpretare a articolului 8a din Directiva 80/987, astfel cum a fost modificată prin Directiva 2002/74, Cour de cassation (Curtea de Casație) a adresat Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 8a din Directiva [80/987], astfel cum a fost modificată prin Directiva [2002/74], care prevede la alineatul (1) că, în cazul în care o întreprindere care desfășoară activități pe teritoriile a cel puțin două state membre se află într-o situație de insolvență, instituția competentă pentru plata drepturilor salariale neachitate ale salariaților este instituția din statul membru pe al cărui teritoriu aceștia își exercită sau își exercitau de obicei activitatea și, la alineatul (2), că întinderea drepturilor salariaților este stabilită de dreptul care reglementează instituția de garantare competentă, trebuie interpretat în sensul că desemnează instituția competentă cu excluderea oricărei altei instituții sau, având în vedere obiectivul directivei, care

este acela de a consolida drepturile lucrătorilor care își exercită libertatea de circulație, și primul paragraf al articolului 9 din aceeași directivă, potrivit căruia aceasta nu aduce atingere posibilității statelor membre de a aplica sau de a introduce acte cu putere de lege sau acte administrative mai favorabile salariaților, trebuie interpretat în sensul că nu privează salariatul de dreptul de a se prevala, în locul garanției acestei instituții, de garanția mai favorabilă oferită de instituția la care se asigură și la care cotizează angajatorul său în temeiul dreptului național?”

III — Procedura în fața Curții

18. Domnul Defossez, CGEA din Lille, guvernele francez, spaniol, finlandez, danez, suedez, irlandez și guvernul Regatului Unit, precum și Comisia au depus observații scrise, conform articolului 23 din Statutul Curții.

19. În cadrul ședinței din 7 octombrie 2010 au intervenit CGEA din Lille, guvernele francez, danez, irlandez, finlandez și Comisia.

IV — Cu privire la întrebarea preliminară

A — *Cu privire la aplicabilitatea articolului 8a din Directiva 80/987 la situația din cauza principală*

1. Cu privire la aplicabilitatea *ratione temporis*

20. În baza articolului 2 alineatul (1) al doilea paragraf din Directiva 2002/74, statele membre aplică dispozițiile necesare transpunerii acesteia în dreptul intern „tuturor cazurilor de insolvabilitate ale unui angajator *care se produc după intrarea în vigoare a acestor dispoziții*”⁸. Termenul prevăzut pentru transpunerea directivei a expirat la 8 octombrie 2005 [articolul 2 alineatul (1) primul paragraf din Directiva 2002/74].

21. Legea nr. 2008-89 cu privire la transpunerea dispozițiilor Directivei 2002/74 în dreptul francez a fost adoptată la 30 ianuarie 2008. Conform articolului 6 din această lege, dispozițiile menționate se aplică procedurilor deschise după data publicării legii.

22. În speță, Sotimon a intrat în lichidare judiciară prin hotărârea tribunal de commerce de Dunkerque din 1 iunie 2004. Această dată este anterioară atât intrării în vigoare a normelor de transpunere a Directivei 2002/74 în dreptul francez, cât și expirării termenului acordat prin directivă statelor membre pentru a o transpune (8 octombrie 2005). Data în discuție este însă posterioară intrării în vigoare a Directivei 2002/74 (8 octombrie 2002).

23. Astfel, se ivește problema preliminară a aplicabilității la situația din cauza principală a articolului 8a din Directiva 2002/74, la care face trimitere întrebarea preliminară.

24. În această privință, domnul Defossez și guvernul francez observă că, deși actul normativ național de transpunere a Directivei 2002/74 a fost adoptat după termenul prevăzut prin directivă, jurisprudența franceză adoptase deja de un anumit timp principiile instituite prin articolul 8a⁹, pe baza hotărârilor Curții pe care le vom analiza în detaliu în continuare în prezentele concluzii. Domnul Defossez consideră că situația sa trebuie să fie evaluată în baza articolului 8a din Directiva 2002/74, deoarece dreptul francez se conformase deja acestei dispoziții, înainte de

8 — Sublinierea noastră.

9 — Domnul Defossez a citat o serie de hotărâri ale Cour de cassation din anii 2002 și 2003, așadar anterioare deschiderii procedurii de lichidare a societății Sotimon. În ceea ce îl privește, guvernul francez a indicat și hotărâri ulterioare, din anii 2006 și 2008.

expirarea termenului de transpunere a directivei în dreptul național.

procedura de lichidare judiciară a Sotimon a fost deschisă la 1 iunie 2004.

25. La aceeași concluzie par să fi ajuns și cour d'appel de Douai și, dat fiind modul în care a fost formulată întrebarea preliminară adresată Curții, și Cour de cassation în decizia de trimitere.

26. În schimb, Comisia subliniază că, la data producerii faptelor, Franța nu transpusese încă Directiva 2002/74 și că aceasta transpunere a avut loc numai după o anumită perioadă, astfel cum se confirmă prin Hotărârea din 27 septembrie 2007, prin care Curtea a constatat încălcarea de către Republica Franceză a obligațiilor care îi reveneau, prin întârzierea în punerea în aplicare a directivei¹⁰.

27. De asemenea, instituția exclude posibilitatea ca articolul 8a din Directiva 80/987 să fie invocat în speță în temeiul unui eventual efect direct al acestuia. În acest sens, Comisia invocă Hotărârea Velasco Navarro, în care Curtea a afirmat că „în cazul în care un stat membru nu a transpus Directiva 2002/74 în termenul prevăzut, eventualul efect direct al acesteia nu ar putea fi invocat, după 8 octombrie 2005 [data expirării termenului de transpunere], decât în raport cu o stare de insolvabilitate intervenită după această dată, situație care nu se regăsește în acțiunea principală”¹¹. Această cerință nu este îndeplinită în speță, întrucât

28. În aceste împrejurări, în opinia Comisiei, în forma în care a fost adresată, întrebarea preliminară este lipsită de relevanță și trebuie să fie reformulată pentru a permite o examinare a acțiunii principale în lumina dispozițiilor normative în vigoare anterior modificării Directivei 80/987 prin Directiva 2002/74. În opinia sa, întrebarea preliminară trebuie să fie reformulată după cum urmează:

„Directiva 80/987, în versiunea anterioară modificărilor introduse prin Directiva 2002/74, poate fi interpretată în sensul că permite, în cadrul procedurilor de insolvență cu componente transfrontaliere, o marjă de opțiune în ceea ce privește desemnarea instituției competente să garanteze drepturile salariale ale lucrătorilor interesați?”

29. Amintim că, în conformitate cu o jurisprudență constantă, întrebările referitoare la interpretarea dreptului Uniunii adresate de instanța națională în cadrul normativ și factual pe care îl definește sub răspunderea sa și a cărui exactitate Curtea nu are competența să o verifice beneficiază de o prezumție de relevanță. Curtea poate refuza să statueze asupra unei cereri de pronunțare a unei hotărâri preliminare adresate de o instanță națională numai dacă este evident că interpretarea solicitată a dreptului Uniunii nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul

10 — Hotărârea Comisia/Franța (C-9/07, Rec., p. I-121).

11 — Hotărârea din 17 ianuarie 2008 (C-246/06, Rep., p. I-105, punctul 27).

acțiunii principale, atunci când problema este de natură ipotetică sau atunci când Curtea nu dispune de elementele de fapt sau de drept necesare pentru a răspunde în mod util întrebărilor care i-au fost adresate ¹².

30. Propunerea Comisiei de reformulare a întrebării preliminare presupune înlăturarea prezumției de relevanță de care se bucură întrebarea în cauză, astfel cum a fost formulată de instanța de trimitere, potrivit jurisprudenței Curții citate anterior.

31. În speță, Cour de cassation a considerat util să adreseze Curții o întrebare preliminară referitoare la articolul 8a din Directiva 80/987. Utilitatea întrebării are la bază considerentul că, la data producerii faptelor din acțiunea principală, jurisprudența acestei instanțe pusese deja în aplicare principiile prevăzute de dispoziția respectivă. Considerând că este necesar să aplice aceeași jurisprudență și în speță, Cour de cassation solicită Curții să interpreteze dispoziția menționată.

32. În aceste împrejurări, considerăm că întrebarea preliminară nu este vădit lipsită de

relevanță în vederea soluționării litigiului cu care a fost investită instanța de trimitere și că, în cadrul cooperării dintre instanțele naționale și Curte, inerente procedurii trimiterii preliminare, nu este de competența acesteia din urmă să revină asupra evaluării efectuate în cauză de Cour de cassation, prin reformularea întrebării adresate de aceasta. De altfel, faptul de a accepta să se dea curs interpretării solicitate de instanța de trimitere nu afectează nicidecum constatarea încălcării obligațiilor pronunțată de Curte împotriva Republicii Franceze, întrucât nu se pune problema de a recunoaște jurisprudenței Cour de cassation valoarea de instrument de transpunere a Directivei 2002/74, ci doar de a considera că nu sunt întrunite, în speță, condițiile pentru a înlătura prezumția de relevanță de care se bucură întrebarea preliminară.

33. Judecând la un nivel mai general, nu putem identifica vreun motiv pentru care Curtea ar trebui să se abțină, în ceea ce privește o serie de fapte produse înainte de expirarea termenului pentru transpunerea unei directive și în lipsa unui act normativ național de transpunere, de la a răspunde la o întrebare preliminară referitoare la o dispoziție a directivei în cauză adresată de o instanță care intenționează să interpreteze dreptul său național în lumina dispoziției respective, deși

12 — A se vedea în acest sens Hotărârea din 7 iunie 2007, van der Weerd și alții (C-222/05-C-225/05, Rep., p. I-4233, punctul 22 și jurisprudența citată), precum și Hotărârea din 16 decembrie 2008, Cartesio (C-210/06, Rep., p. I-9641, punctul 67).

nu este ținută să facă acest lucru în temeiul dreptului Uniunii¹³.

34. În acest sens, amintim că, în Hotărârea Adeneler¹⁴, Curtea a indicat, în special pornind de la cele dispuse în Hotărârea Mangold¹⁵, obligația ce revine instanțelor statelor membre, începând cu data intrării în vigoare a unei directive, de a se abține, în măsura posibilului, să interpreteze dreptul intern într-un mod care ar risca să compromită grav, după expirarea termenului de transpunere, realizarea rezultatului urmărit prin directiva respectivă¹⁶.

13 — În stadiul actual al jurisprudenței comunitare, obligația generală care incumbă instanțelor naționale de a interpreta dreptul intern în conformitate cu o directivă în caz de punere în aplicare tardivă sau incorectă a acesteia a fost recunoscută doar începând cu expirarea termenului de transpunere a directivei (a se vedea Hotărârea din 4 iulie 2006, Adeneler și alții, C-212/04, Rec., p. I-6057). Mai mulți avocați generali, printre care și Jacobs (Concluziile prezentate la 20 mai 1992 în cauza Parlamentul European/Consiliul, C-295/90, Rec., p. I-4193, punctul 43), Darmon (Concluziile prezentate la 17 noiembrie 1993 în cauza Comitato di coordinamento per la difesa della Cava și alții, C-236/92, Rec., p. I-483, punctul 27), Tizzano (Concluziile prezentate la 30 iunie 2005 în cauza Mangold, C-144/04, Rec., p. I-9981, și Concluziile prezentate la 27 aprilie 2006 în cauza Cordero Alonso, citată anterior) și Kokott (Concluziile prezentate la 27 octombrie 2005 în cauza Adeneler și alții, citată anterior), au prezentat argumente în susținerea unei extinderi a acestei obligații și în ceea ce privește perioada de dinaintea expirării termenului de transpunere a directivei. Cu toate că una dintre hotărârile Curții ar putea fi interpretată ca reprezentând un precedent în acest sens (Hotărârea din 8 octombrie 1987, Kolpinghuis Nijmegen, 80/86, Rec., p. 3969, punctul 15), în Hotărârea Adeneler, Curtea a exclus totuși o astfel de extindere. Date fiind caracteristicile prezentei cauze, nu considerăm necesar să ne exprimăm asupra acestui aspect, chiar dacă recunoaștem importanța sa sporită pentru dreptul Uniunii.

14 — Citată la nota de subsol anterioară.

15 — Hotărârea din 22 noiembrie 2005 (C-144/04, Rec., p. I-9981).

16 — Punctele 121-123.

35. În lumina inclusiv a celor rezultate din jurisprudența amintită, nu considerăm vădit lipsită de relevanță întrebarea preliminară adresată Curții¹⁷.

36. Prin urmare, având în vedere totalitatea aspectelor menționate, nu considerăm necesar să se procedeze la reformularea propusă de Comisie¹⁸.

2. Cu privire la condițiile materiale de aplicare a articolului 8a

37. Recurentul susține că situația sa se încadrează în domeniul de aplicare material al articolului 8a din Directiva 80/987, deoarece, în opinia sa, Sotimon deținea o prezență economică stabilă în Belgia. În observațiile sale scrise, guvernul irlandez pare să pună la îndoială faptul că simpla administrare a unui șantier în Belgia de Sotimon poate duce la concluzia că aceasta avea o prezență economică stabilă în acest stat.

17 — A se vedea, prin analogie, Hotărârea din 23 aprilie 2009, VTB-VAB NV (C-261/07 și C-299/07, Rep., p. I-2949, punctele 38-40).

18 — După cum se va arăta în continuare, articolul 8a din Directiva 80/987 este rezultatul codificării de către legiuitorul comunitar a principiilor elaborate în jurisprudența comunitară. Deși, după cum a subliniat Comisia în cadrul ședinței, în anumite aspecte nu există o corespondență completă între textul dispoziției și jurisprudența anterioară adoptării sale, aceasta nu are legătură cu întrebarea preliminară. Prin urmare, răspunsul la această întrebare nu ar fi unul în mod substanțial diferit, chiar dacă s-ar considera necesar să se procedeze la o reformulare în sensul preconizat de Comisie.

38. Cour de cassation nu a adresat Curții nicio întrebare în acest sens. Ne vom limita, așadar, să facem trimitere la Hotărârea Holmqvist¹⁹, prin care au fost stabilite criteriile pe baza cărora trebuie să fie interpretată îndeplinirea condiției impuse de articolul 8a cu privire la desfășurarea de „activități pe teritoriile a cel puțin două state membre”. Este de competența instanței de trimitere să stabilească dacă această condiție este îndeplinită în speță.

B — Cu privire la interpretarea articolului 8a din Directiva 80/987

1. Cu privire la geneza articolului

39. După cum am menționat deja, problema desemnării organismului de garantare competent în situațiile cu componente transfrontaliere a făcut deja obiectul unor hotărâri ale Curții înainte ca Directiva 80/987 să fi fost modificată prin Directiva 2002/74.

40. În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea Mosbaek²⁰, Ostre Landsret din Danemarca a solicitat în esență Curții să stabilească organismul competent să garanteze plata drepturilor salariale ale unui lucrător în caz

de insolvabilitate a angajatorului său, atunci când acesta din urmă are sediul pe teritoriul unui stat membru diferit de cel unde locuiește și își exercită activitatea lucrătorul.

41. Curtea a răspuns că, în asemenea cazuri, competența trebuie să revină organismului din statul pe al cărui teritoriu, potrivit articolului 2 alineatul (1) din directivă, „fie a fost decisă deschiderea procedurii de despăgubire colectivă, fie a fost constatată închiderea definitivă a întreprinderii sau a sediului angajatorului”²¹. Curtea a evidențiat că, în majoritatea cazurilor, acel stat este statul responsabil celui în care se află sediul angajatorului²². În opinia Curții, această concluzie se deduce din însăși structura Directivei 80/987. Pe de o parte, aceasta a evidențiat că punerea în aplicare a regimului de garantare instituit de directivă este condiționată de introducerea unei cereri de deschidere a procedurii de despăgubire colectivă care să permită luarea în considerare a drepturilor salariale neachitate²³. Pe de altă parte, Curtea a indicat că, din moment ce, în conformitate cu articolul 5 litera (b) din directivă, regimul de garantare este, în principiu, finanțat de către angajator, este în concordanță cu structura generală a directivei să se recunoască competența organismului de garantare care a încasat sau ar fi încasat contribuțiile angajatorului insolubil²⁴. În fine, potrivit Curții, faptul că directiva nu a prevăzut un sistem de compensare sau de rambursare a plăților între instituțiile de garantare din diferitele state membre confirmă ipoteza că legiuitorul

19 — Hotărârea din 16 octombrie 2008 (C-310/07, Rep., p. I-7871).

20 — Hotărârea din 17 septembrie 1997 (C-117/96, Rec., p. I-5017).

21 — Punctul 20 și dispozitivul.

22 — Punctul 23.

23 — Punctele 21 și 22.

24 — Punctul 24.

comunitar a urmărit, în cazul insolvenței unui angajator, „intervenția instituției de garantare a unui singur stat membru pentru a preveni suprapunerile inutile ale regimurilor naționale și, în special, situațiile în care un salariat ar putea pretinde să beneficieze de directivă în mai multe state membre”²⁵.

42. În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea Everson și Barrass²⁶, Curtea a fost confruntată cu o speță diferită. În timp ce întreprinderea engleză pentru care lucra doamna Mosbaek dispunea doar de un birou de reprezentare în Danemarca, societatea de drept irlandez în cadrul căreia erau angajați domnii Everson și Barrass era prezentă în Regatul Unit prin intermediul mai multor sedii comerciale ai căror angajați erau asigurați la instituția de garantare a respectivului stat membru. În observațiile prezentate în fața Curții, Regatul Unit a arătat că, în conformitate cu Hotărârea Mosbaek, trebuia să fie declarată competentă instituția de garantare irlandeză, deoarece decizia de deschidere a procedurii de insolvență fusese luată în Irlanda. Dimpotrivă, reclamantii din cauza principală au considerat că obligația de a li se plăti drepturile salariale neachitate revenea instituției de garantare din Regatul Unit, deoarece în această țară își exercitaseră activitatea lucrătorii.

43. Curtea, făcând distincție între situația de fapt din cauza principală și cea din cauza Mosbaek, a afirmat că, în cazul în care angajatorul este stabilit într-un singur stat membru, trebuie să fie considerată competentă instituția de garantare a statului membru în care se află sediul acestuia, însă, în cazurile în care angajatorul dispune de numeroase sedii în diferite state membre, este necesară raportarea, cu titlu de criteriu suplimentar și ținând cont de finalitatea socială a directivei, la locul în care lucrătorii își exercită activitatea. Curtea a adăugat că acest loc corespunde în fapt, în majoritatea cazurilor, „mediului social și lingvistic familiar lucrătorilor”²⁷.

44. Pornind în special de la această ultimă hotărâre a Curții, legiuitorul comunitar a introdus în textul Directivei 80/987 articolul 8a, completând în acest mod lacuna existentă în versiunea originală a directivei. În propunerea inițială de modificare a Directivei 80/987, Comisia sublinia că această lacună a fost resimțită ca o sursă de insecuritate juridică și a condus la apariția de litigii în fața instanțelor naționale. Comisia a evidențiat că numărul acestor cazuri la nivel comunitar urma să crească în urma continuei dezvoltări a pieței interne și a sporirii dimensiunii transnaționale a activităților întreprinderilor. În opinia Comisiei, noul articol ar fi trebuit să garanteze securitatea juridică necesară, să consolideze drepturile salariaților în sensul indicat de Curte în Hotărârea Everson și Barrass și să evite situații care puteau da naștere

25 — Punctul 26.

26 — Hotărârea din 16 decembrie 1999 (C-198/98, Rec., p. I-8903).

27 — Punctul 22.

unor conflicte negative de legi²⁸. În ceea ce privește criteriul de raportare propus, Comisia a subliniat că instituția de garantare din țara în care lucrătorul își desfășoară de obicei activitatea, dincolo de faptul că, în mod normal, este acela care percepe sau ar trebui să perceapă contribuțiile prevăzute pentru a contribui la finanțarea regimului de garantare a drepturilor salariale, este și cel mai apropiat de lucrător, „care va putea să își valorifice drepturile în țara în care lucrează în mod curent, fără a trebui să înfrunte probleme lingvistice sau de distanță”, nefiind nici obligat să se adreseze unui organism situat într-un alt stat membru cu care nu întreține nicio legătură și ale cărui proceduri în vigoare nu le cunoaște. În fine, în opinia Comisiei, această soluție ar fi permis și respectarea principiului egalității de tratament, în sensul că toți lucrătorii din aceeași țară beneficiază de o protecție echivalentă²⁹.

45. Legătura de continuitate existentă între Directiva 2002/74 și jurisprudența anterioară adoptării acesteia a fost confirmată recent de Curte prin Hotărârea Holmqvist³⁰.

28 — Propunerea de directivă a Parlamentului European și a Consiliului din 15 ianuarie 2000, COM(2000) 832 final (JO C 154 E, p. 109). A se vedea în același sens considerentul (7) al Directivei 2002/74.

29 — COM(2000) 832 final, citată la nota de subsol precedentă.

30 — Citată la nota de subsol 19.

2. Cu privire la criteriul de raportare din cadrul articolului 8a din Directiva 80/987

46. După cum am subliniat, criteriul de raportare relevant în sensul articolului 8a din Directiva 80/987 în scopul desemnării organismului de garantare competent în situațiile cu componente transnaționale se fondează pe noțiunea „activitate desfășurată de obicei”.

47. Reclamantul din acțiunea principală susține că, cu titlu introductiv, Curtea ar trebui să ofere o interpretare a acestei noțiuni. Astfel, reclamantul consideră că pe baza acestei interpretări s-ar putea dovedi că, în speță, AGS este instituția competentă, iar nu FFS. În acest caz, nu ar mai fi necesară aprofundarea analizei de către Curte.

48. Cu toate acestea, întrebarea adresată de Cour de cassation nu se referă la acest aspect și, așadar, Curtea nu este ținută să se pronunțe cu privire la acesta. În consecință, ne vom limita să reluăm succint teza interpretativă invocată de reclamantul din acțiunea principală și să dezvoltăm câteva scurte reflecții cu privire la aceasta.

49. Referindu-se la Concluziile prezentate de avocatul general Ruiz-Jarabo Colomer în

cauza Holmqvist³¹, domnul Defossez afirmă că, în esență, pentru a stabili locul în care lucrătorul își desfășoară de obicei activitatea în sensul articolului 8a din Directiva 80/987, este necesar să se identifice teritoriul cu care acesta întreține cele mai strânse legături. În speță, întrucât domnul Defossez a fost angajat al unei societăți franceze ale cărei state de plată erau emise în Franța și care achita contribuțiile destinate să finanțeze garanția drepturilor salariale în caz de insolvență unei instituții franceze și față de care procedura de lichidare judiciară a fost deschisă în aplicarea dreptului francez, Franța ar fi locul cu care lucrătorul întreține legăturile sociale, juridice și personale cele mai strânse.

alte sisteme normative destinate să se aplice în raporturile de muncă salariată care duc la apariția unui conflict de legi sau de competență³³, prin Directiva 80/987 legiuitorul comunitar a optat, instituind articolul 8a, pentru un criteriu de raportare *unic*, întemeiat tocmai pe locul în care se desfășoară de obicei activitatea.

50. Teza propusă de domnul Defossez are fără îndoială meritul de a prezenta o abordare flexibilă, care corespunde finalităților sociale ale directivei. Mai mult, această abordare permite reducerea denaturărilor apărute ca urmare a lipsei de identitate între instituția competentă să garanteze drepturile salariale și organismul care a perceput contribuțiile directe pentru finanțarea acestei garantări³².

52. Desigur, dată fiind geneza dispozițiilor în discuție, este probabil că alegerea unui asemenea criteriu are originea în prezumția, instituită de Curte prin Hotărârea Everson și Barrass, că locul desfășurării activității profesionale corespunde, în majoritatea cazurilor, mediului social și lingvistic familiar lucrătorului. Totuși, această opțiune nu corespunde interpretării dispoziției menționate pe care o propune domnul Defossez, deoarece presupune identificarea sistematică a locului cu care lucrătorul întreține legăturile sociale, juridice și personale cele mai strânse. A accepta această interpretare ar echivala în fapt cu înlocuirea criteriului prevăzut la articolul 8a cu un criteriu de raportare diferit.

51. Aceasta teză pare însă contrară reglementărilor în materie. Spre deosebire de

31 — *Idem*.

32 — În acest sens, amintim că Directiva 80/987 nu prevede niciun mecanism de rambursare între instituții. Cu toate acestea, articolul 5 litera (c) din directivă prevede că obligația de plată în sarcina instituțiilor de garantare există independent de îndeplinirea obligațiilor de a contribui la finanțare.

33 — A se vedea, de exemplu, articolul 19 din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența jurisdicțională, recunoașterea și executarea deciziilor în materie comercială (JO L 12, p. 1, Ediție specială, 10/vol. 3, p. 74), articolul 8 din Regulamentul (CE) nr. 593/2008 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 iunie 2008 privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale (JO L 177, p. 6) și articolul 6 din Directiva 96/71/CE a Parlamentului European și a Consiliului privind detașarea lucrătorilor în cadrul prestării de servicii (JO L 18, p. 1, Ediție specială, 05/vol. 4, p. 29).

53. Tot astfel, este necesar să evidențiem că legiuitorul comunitar nu a acordat, cel puțin nu în mod expres, o importanță specială criteriului locului unde se achită contribuțiile la asigurările sociale destinate să garanteze drepturile salariale, deși, în Hotărârea Mosbaek, Curtea a recunoscut valoarea semnificativă, dacă nu chiar determinantă, a acestui factor – chiar dacă fără a-l numi direct în calitate de criteriu de raportare³⁴ – și, în cauza Everson și Barrass, soluția pronunțată de Curte a indicat drept competentă instituția de garantare la care au fost achitate contribuțiile datorate pentru reclamanții din cauza principală³⁵.

referire în mod expres la noțiunea „sediul”³⁷ al angajatorului, prin aceasta înțelegându-se o prezență comercială suficient de permanentă într-un anumit stat, care să implice, în special, retribuirea lucrătorilor salariați din acel stat, întreținerea de legături cu administrația celui stat și *achitarea contribuțiilor sociale în statul respectiv*³⁸.

54. În propunerea de modificare a Directivei 80/987 menționată, Comisia a subliniat că în mod normal instituția de garantare din țara în care lucrătorul își desfășoară de obicei activitatea corespunde organismului care percepe sau care ar trebui să perceapă contribuțiile prevăzute pentru finanțarea regimului de garantare a salariilor³⁶. Textul articolului 8a în forma propusă inițial de Comisie făcea

55. Cu toate acestea, după cum am evidențiat, articolul 8a în versiunea adoptată nu mai menționează noțiunea „sediul”. De altfel, întrucât în Hotărârea Holmqvist Curtea a interpretat domeniul de aplicare material al acestui articol în sens deosebit de

34 — A se vedea în special punctul 24.

35 — Cu privire la importanța unui asemenea factor de legătură a insistat în special guvernul irlandez care, în observațiile prezentate Curții, propune ca articolul 8a din Directiva 80/987 să fie interpretat în sensul că locul în care lucrătorul își desfășoară activitatea este acela unde angajatorul său achită sau ar trebui să achite contribuțiile în vederea finanțării garanției salariale.

36 — A se vedea COM(2000) 832 final, citată la nota de subsol 28.

37 — *Idem*. Textul alineatului (1) al articolului 8a în versiunea propusă inițial de Comisie era următorul: „În cazul în care o întreprindere având sedii pe teritoriul a cel puțin două state membre se află într-o situație de insolabilitate în sensul articolului 2 alineatul (1) și în cazul în care procedura de insolvență a fost deschisă într-un stat membru diferit de cel pe al cărui teritoriu lucrătorul își desfășoară de obicei munca, instituția de garantare competentă este cea din ultimul stat membru”.

38 — A se vedea în special p. 9. Propunerea Comisiei prevedea și introducerea, la articolul 2 din Directiva 80/987, a unui alineat (3) care definea noțiunea „întreprindere” astfel: „În scopul prezentei directive, prin «întreprindere» se înțelege orice amplasament operațional în care angajatorul desfășoară în mod netemporar o activitate economică cu resurse umane și mijloace materiale”. În etapa primei lecturi, Parlamentul European a propus un amendament menit să introducă în această definiție și o trimitere la achitarea contribuțiilor. Amendamentul propus prevedea: „În sensul prezentei directive, prin «întreprindere» se înțelege orice amplasament operațional în care angajatorul desfășoară în mod netemporar o activitate economică organizată cu resurse umane și mijloace materiale sau nemateriale și/sau în care există o prezență economică. Aceasta include remunerarea lucrătorilor salariați în țara în cauză, raporturile cu autoritățile administrative ale celui stat și plata contribuțiilor la asigurările sociale” (a se vedea JO C 153 E, p. 239).

larg, astfel încât să includă și situații precum cea din cauza Mosbaek³⁹, citată anterior, în practică, aplicarea sa va duce, într-un număr semnificativ de cazuri, la recunoașterea unei instituții de garantare diferite de destinatarul contribuțiilor menționate.

FFS duce la o diminuare a drepturilor salariale de care s-ar fi bucurat în cazul în care s-ar recunoaște competența AGS, nu rezultă totuși că acesta este privat de protecția prevăzută de directivă.

56. Cele expuse până la acest punct nu implică faptul că în situații deosebit de complexe sau în situații excepționale, în care aplicarea criteriului prevăzut la articolul 8a ar duce la privarea lucrătorului de protecție, pot fi avuți în considerare și factori de raportare diferiți de cel al locului în care se desfășoară de obicei activitatea (de exemplu, criteriul locului unde se achită contribuțiile destinate să finanțeze garantarea drepturilor salariale sau locul în care este stabilit angajatorul ori locul unde are domiciliul lucrătorului).

57. Cu toate acestea, situația domnului Defossez nu pare să facă parte din aceste categorii. Într-adevăr, pe de o parte, domnul Defossez a lucrat întreaga perioadă în care a fost angajat al societății Sotimon într-un singur stat membru, unde se pare că a locuit fără întrerupere și, pe de altă parte, deși din decizia de trimitere reiese că, din cauza plafonului prevăzut în legislația belgiană, competența

3. Răspunsul la întrebarea preliminară

58. Considerăm că întrebarea adresată Curții cuprinde în esență următoarele trei aspecte:

a) articolul 8a din Directiva 80/987 prevede posibilitatea ca lucrătorul să opteze pentru garanția oferită de o instituție diferită de cea desemnată în temeiul criteriului de raportare prevăzut la acest articol, în cazul în care respectiva garanție îi este mai favorabilă?

b) această dispoziție se opune posibilității ca lucrătorul să beneficieze de garanția mai favorabilă oferită de o instituție diferită de cea desemnată în temeiul criteriului de raportare prevăzut la articolul în cauză?

39 — A se vedea Hotărârea Holmqvist, citată la nota de subsol 19, în special punctul 27.

c) dispozițiile Directivei 80/987, astfel cum a fost modificată prin Directiva 2002/74, permit ca în legislația unui stat membru să se prevadă că lucrătorul se poate prevala de garanția oferită de instituția la care angajatorul său a achitat contribuțiile potrivit dreptului național, în cazul în care această garanție este mai favorabilă lucrătorului decât cea oferită de instituția desemnată în temeiul criteriului de raportare prevăzut la articolul 8a din directiva menționată?

59. Pentru motivele expuse în continuare, considerăm că răspunsul la întrebările a) și b) trebuie să fie unul negativ, iar la întrebarea c) unul afirmativ.

60. Nici modul de redactare și nici geneza și obiectivul articolului 8a din Directiva 80/987 nu permit să se conchidă că lucrătorul dispune, în temeiul acestor dispoziții, de posibilitatea de a opta, în anumite împrejurări, pentru competența unei anumite instituții de garanțare, diferită de cea desemnată în temeiul articolului menționat.

61. Astfel cum rezultă din considerentul (7) al Directivei 2002/74, această dispoziție urmărește în esență să asigure securitatea juridică. Aceasta vizează de asemenea evitarea situațiilor în care caracterul transnațional al activității desfășurate de întreprinderea insolubilă poate să dea naștere unei întârzieri

în plata drepturilor salariale neachitate ale lucrătorilor.

62. Ținând seama de aceste obiective, dispozițiile articolului 8a din Directiva 80/987 instituie criteriul de raportare potrivit căruia să se identifice instituția de garanțare competentă. După cum am arătat mai sus, legiuitorul comunitar a optat pentru un criteriu de raportare unic, care, în cea mai mare parte a cazurilor, ar trebui să permită stabilirea acestei instituții în mod simplu și rapid. Dispoziția în discuție nu prevede niciun alt criteriu de raportare subsidiar sau alternativ. Aceasta nu prevede în mod expres nici vreo posibilitate de opțiune oferită lucrătorului, nici în cazul în care, în aplicarea prevederii menționate, lucrătorul se află în situația de a beneficia de o garanție de un nivel inferior celui de care ar fi putut beneficia în cazul în care, prin aplicarea unui alt criteriu de raportare, se recunoștea competența instituției dintr-un alt stat membru. De altfel, o asemenea posibilitate de a opta pare să fie contrară obiectivelor de claritate și de securitate juridică ce au determinat legiuitorul comunitar să modifice Directiva 80/987 și să introducă articolul 8a în cadrul directivei.

63. Posibilitatea ca aplicarea acestui articol să conducă în realitate la intervenția unei garanții de un nivel inferior pentru lucrător nu trebuie să fie considerată în sine contrară obiectivului social al Directivei 80/987, care, după cum a afirmat Curtea în mai multe

rânduri, vizează asigurarea unei protecții minime angajaților în caz de insolabilitate a angajatorului⁴⁰ și, dincolo de această limită, permite menținerea unei diferențe între nivelurile protecției acordate în fiecare dintre statele membre.

64. Interpretarea propusă mai sus este împărtășită de toate guvernele care au intervenit în procedură și de Comisie.

65. Chiar dacă nu i se recunoaște lucrătorului facultatea de a alege între diferitele instituții de garantare cu care situația acestuia prezintă factori de legătură, dispoziția în discuție nu împiedică totuși lucrătorul să se prevaleze, atunci când situația este în favoarea sa și această posibilitate este prevăzută în legislația națională aplicabilă, de garanția oferită de o instituție diferită de cea desemnată pe baza aplicării dispoziției în discuție.

66. A afirma că stabilind competența în temeiul acestei dispoziții poate echivala cu excluderea intervenției, pe cale complementară sau în subsidiar, a unei alte instituții naționale de garantare, în cazul în care o asemenea intervenție ar avea drept rezultat creșterea nivelului de protecție a lucrătorului ca urmare a aplicării directivei, pare a fi în contradicție atât cu obiectivul social urmărit de directivă,

cât și cu armonizarea normelor naționale cu normele comunitare pe care o realizează directiva.

67. În acest scop, amintim că, în baza articolului 9 primul paragraf din Directiva 90/897, directiva în discuție nu aduce atingere posibilității statelor membre de a aplica sau de a introduce acte cu putere de lege sau acte administrative mai favorabile salariaților. Al doilea paragraf al acestui articol, introdus prin Directiva 2002/74, prevede în plus că punerea în aplicare a directivei „nu poate justifica un regres în raport cu situația existentă în fiecare stat membru și în raport cu nivelul general de protecție a lucrătorilor în domeniul reglementat de aceasta”.

68. Contrar celor susținute de guvernul finlandez, considerăm că nu există elemente care să îngreuească domeniul de aplicare al articolului 9 din Directiva 90/897, în sensul că acesta permite statelor membre doar menținerea sau introducerea unor dispoziții materiale mai favorabile, însă nu permite să se deroge de la regulile privind competența stabilite prin directivă și, în special, la articolul 8a din aceasta. Singura condiție impusă la acest articol, conform obiectivului social al directivei și luând în considerare că aceasta urmărește să garanteze lucrătorilor o protecție comunitară minimă, este ca

40 — A se vedea, între altele, Hotărârea Everson și Barrass, citată la nota de subsol 26, punctul 20; a se vedea și considerentul (2) al Directivei 2002/74.

respectivale dispoziții naționale să fie mai favorabile pentru lucrători.

cu garanția oferită de instituția desemnată drept competentă în temeiul directivei.

69. Așadar, considerăm că nici articolul 8a și nici alte dispoziții din Directiva 80/987 nu se opun posibilității ca legislația unui stat membru să prevadă ca lucrătorul să beneficieze de garanția salarială oferită de instituția națională la care a achitat angajatorul său contribuțiile la asigurările sociale, în conformitate cu dreptul statului membru respectiv, cu titlu complementar sau subsidiar în raport

70. Cu toate acestea, dacă intervenția instituției desemnate drept competentă în temeiul dreptului național este prevăzută cu titlu subsidiar în raport cu intervenția instituției competente în temeiul articolului 8a din Directiva 80/987, această legislație poate fi considerată compatibilă cu dispozițiile directivei numai cu condiția ca intervenția în cauză să permită un nivel superior de protecție a lucrătorului și să se acorde acestuia dreptul de a opta pentru competența uneia sau a alteia dintre instituțiile de garantare.

V — Concluzie

71. Având în vedere ansamblul considerațiilor precedente, propunem Curții să răspundă la întrebarea adresată de Cour de cassation după cum urmează:

„Articolul 8a din Directiva 80/987/CEE a Consiliului din 20 octombrie 1980 privind apropierea legislațiilor statelor membre referitoare la protecția salariaților în cazul insolvenței angajatorului trebuie să fie interpretat în sensul că nu conferă lucrătorului salariat dreptul de a opta pentru garanția oferită de o instituție diferită de

cea desemnată în temeiul acestui articol, chiar și în cazul în care este vorba despre instituția la care au fost achitate contribuțiile la asigurările sociale destinate să asigure riscul insolvenței angajatorului și în cazul în care această instituție oferă un nivel de acoperire mai favorabil pentru lucrător.

Nici articolul 8a și nici alte dispoziții din Directiva 80/987 nu se opun ca legislația unui stat membru să prevadă că, în vederea obținerii plății drepturilor neachitate de angajatorul său, în caz de insolvență a acestuia din urmă, lucrătorul salariat se poate adresa, pentru a înlocui sau a completa garanția oferită de instituția desemnată drept competentă în temeiul articolului 8a din Directiva 80/987, instituției de garantare la care angajatorul său a achitat contribuțiile la asigurările sociale, potrivit legislației aceluși stat membru, cu condiția ca intervenția acestei din urmă instituții, în cazul în care înlocuiește garanția instituției desemnate drept competentă potrivit directivei menționate, să ofere lucrătorului un nivel superior de protecție și să fie prevăzută cu caracter pur opțional.”